

Τα κρούπια, οι «άμαχοι» και η πειθάρχησή μας.

Σημειώσεις για έναν πόλεμο κάπου κάποτε

Έχετε προσέξει που μετά το 1821 δεν ξέρουμε ονόματα ηρώων του έθνους; Το πράγμα κατά τη γνώμη μας είναι κανονισμένο να είναι έτσι. Δεν είναι ότι η χώρα «δεν έχει ανάγκη ήρωες» και ούτε πιστεύουμε ακριβώς ότι κάποτε, σε αντίθεση με σήμερα, «ο αγνός πατριωτισμός (ακα εθνική συνείδηση) φτούραγε» μέσα στον γενικό πληθυσμό. Αυτό το τελευταίο μπορεί να το νομίζουμε για την εποχή πριν και κατά τη διάρκεια του Α' Παγκοσμίου Πολέμου επειδή είναι απλά πολύ μακρινή από εμάς, αλλά δεν μπορεί να συμβαίνει κάτι τέτοιο.

Ειδικά στην Ελλάδα, που την ιστορία της την ξέρουμε καλύτερα, μιας και από το 1821 ως το 1940 αυτό που λέγεται Ελλάδα ήταν μια πανσπερμία εθνοτικών, θρησκευτικών και πολιτισμικών ομάδων με λογιών-λογιών γλώσσες και πίστεις, ποια εθνική συνείδηση και μαλακίες; Η διαδικασία εξελληνισμού όλων αυτών των εθνο-θρησκευτικών ομάδων έγινε μέσα σε έναν μακρύ 19ο αιώνα με το στανιό, με το σπαθί και με το σταυρό που λέμε. Και αν σήμερα δεν ξέρουμε «εθνικούς ήρωες» άλλους απ' τον Κολοκοτρώνη και την Μπουμπουλίνα είναι γιατί το μοντέλο παραγωγής ηρώων ήταν για διάφορους λόγους άχρηστο στον επόμενο αιώνα.

Κατά τη γνώμη μας αυτό που αρχίζει και γίνεται με αργά-αργά βήματα απ' τον 19ο αιώνα και συνεχίζει να εξελίσσεται γοργά στον 20ό και τον 21ό είναι μια απεξάρτηση του πολέμου απ' τον τακτικό-άτακτο-επαγγελματικό στρατό και η ανάθεση της εμπόλεμης προσπάθειας σε όλο τον πληθυσμό, σε όλο το έθνος! Αυτό πρακτικά συνέβαινε πιο αργά στον 19ο αιώνα και πιο γοργά απ' τον μεσοπόλεμο και έπειτα γιατί τα εθνικά κράτη κατάφεραν να επιβληθούν σαν οι κυρίαρχες μορφές κοινωνικής οργάνωσης, να αναδειχθούν σε ρυθμιστές της συνολικής ζωής των πληθυσμών εντός των συνόρων τους και να επεκταθούν με κανόνες στο σύνολο των κοινωνικών δραστηριοτήτων. Με βάση αυτό το μοτίβο, πόλεμο δεν θα έπρεπε να κάνει απλά ο στρατός στο πεδίο της μάχης, κάπου μακριά απ' τις πόλεις, κοντά στα σύνορα, αλλά όλος ο πληθυσμός! Γι' αυτό δεν χρειάζεται εξάλλου να θυμόμαστε και κανέναν ήρωα μετά το 1832 οπότε και ιδρύθηκε το ελληνικό κράτος, οπότε και ξεκίνησε αυτή η επεκτατική διαδικασία προς το εσωτερικό της επικράτειάς του.

Εξάλλου, αυτό δεν συνέβη μονάχα με τον πόλεμο και τη διεξαγωγή του. Κάποιοι απ' τους πρώτους δικαστές του ελληνικού κράτους ήταν στρατιωτικοί! Κάποιοι απ' τους πρώτους πολιτικούς ήταν στρατιωτικοί! Τα πρώτα νοσοκομεία στη χώρα ήταν στρατιωτικά! Οι πρώτοι γηινημένοι μετεωρολόγοι ήταν στρατιωτικοί! Και πάει λέγοντας. Απ' την ίδρυση του κράτους μέχρι σήμερα, η ιστορία θα μπορούσε να διαβαστεί ως η αποδέσμευση του στρατού απ' τις κρατικές υπηρεσίες – μέχρι και τον πόλεμο τον ίδιο! – και η ανάθεση αυτών των αρμοδιοτήτων στις διάφορες κοινωνικές ομάδες: το πολιτικό προσωπικό, τους επιστήμονες κ.ο.κ. μέχρι να φτάσουμε στον «απλό πολίτη».

Εδώ θα πούμε μια μικρή ιστορία των παραπάνω σε σχέση με τον πόλεμο, επιμένοντας σε κάποιες στιγμές που ο ρους της διεξαγωγής των πολέμων άρχισε να αλλάζει δραματικά. Γιατί μας ήρθε αυτή η ιδέα; Γιατί δεν ξέρουμε αν το θυμάστε: την ώρα που οι μικροαστοί γύρω μας ξεσαλώνουν σαν να μην τρέχει κάστανο και εμείς είμαστε πολύ κουρασμένοι για να κρατάμε λογαριασμό, γύρω μας διεξάγεται όχι ένας αλλά μπόλικοι πόλεμοι, με κίνδυνο να γενικευτούν, και τις συνέπειές τους τις πληρώνουμε πολύ συγκεκριμένα στην καθημερινότητά μας.

Ζούμε σε μια εποχή που οι ηγέτες του κράτους, δεξιοί κι αριστεροί, συζητάνε ανοικτά για «οικονομία πολέμου» και εμείς δεν ξέρουμε πως αυτό συνδέεται με το σούπερ μάρκετ. Δηλαδή, το ότι

κάθε φορά που πάμε σούπερ μάρκετ είναι σαν να μας ληστεύει το σούπερ μάρκετ! Εξαιτίας τέτοιων καταστάσεων πιστεύουμε ότι πρέπει να αλλάξουμε άρδην την αντίληψή μας για το τι συνιστά «πόλεμο» και να αποφύγουμε να αγκαλιάσουμε τα κλασικά αριστερά αντανάκλαστικά για το στήσιμο ενός σύγχρονου αντι-μιλιταριστικού, αντι-πολεμικού μετώπου (sic) και τα δίπολα τύπου «Ι5» και «ολική άρνηση στράτευσης» ή «κίνημα μαζικό μέσα κι έξω απ' το στρατό» που ταλάνισαν το μεταπολιτευτικό κίνημα και μας έκαναν το μυαλό πουρέ. Στα επόμενα ελπίζουμε να φανεί το γιατί.

Κληρωτός ή επαγγελματικός στρατός;

Η Αριστερά για πολλά χρόνια μας ταίσει με το παραπάνω δίλημμα. Υποτίθεται ότι εμείς θα έπρεπε να είμαστε υπέρ του κληρωτού στρατού, που είναι πιο δημοκρατικός, πιο διαφανής, πιο μαζικός, πιο λαϊκός. Μπορεί λοιπόν σε πολλούς από εμάς να μοιάζει αυτονόητο ότι πάντοτε υπήρχε κληρωτός στρατός και απ' τα τέλη του εικοστού αιώνα, στις σκοτεινές νεοφιλελεύθερες εποχές, ζούμε το πέρασμα στον επαγγελματικό στρατό, αλλά καθόλου έτσι δεν είναι. Από μια άποψη, ο επαγγελματικός στρατός υπάρχει από καταβολής κόσμου – και πολεμίων. Πάντα πολεμούσαν και θυσιάζονταν δηλαδή, όσοι είχαν κάτι να κερδίσουν απ' αυτό, συνηθέστερα τα λεγόμενα λάφυρα. Βεβαίως τα λάφυρα μοιράζονταν βάσει ιεραρχικών σχέσεων. Το μπουάλο με τα χρυσάφια έπαιρνε ο αξιωματικός, το χρυσό κουταλάκι ο οπλίτης, αλλά έτσι είναι η ζωή, άτιμη. Όταν ήρθε η ώρα στα μεσαιωνικά χρόνια να φτιαχτούν μεγαλύτεροι στρατοί, οι στρατιώτες εφοδιάζονταν με ειδικά συμβόλαια που ρύθμιζαν με ρητούς όρους το καθεστώς της υλικής συμμετοχής τους στον επερχόμενο πόλεμο. Ενώ στα καπιταλιστικά εθνικά κράτη, συστηματοποιήθηκε μια πρακτική που ήταν γνωστή και αποσπασματικά εφαρμοζόταν ήδη απ' τα χρόνια της αρχαιότητας: η οικογένεια του στρατιώτη κέρδιζε τσάμπα χωραφάκι, ανεξαρτήτως του αν ο στρατεύσιμος γύριζε ζωντανός απ' το πολεμικό μέτωπο ή όχι.

Ο κληρωτός στρατός, αντιθέτως, είναι μια πολύ πιο πρόσφατη εξέλιξη στην ιστορία και μονάχα αφού είχαν στηθεί τα περισσότερα εθνικά κράτη στον πλανήτη. Ο κληρωτός στρατός – δηλαδή ο υποχρεωτικός στρατός για όλους – προϋπέθετε τη δημιουργία του έθνους-κράτους το οποίο υποτίθεται εκδημοκρατίζε τη διαδικασία της στράτευσης καθιστώντας την προσβάσιμη σε όλο το λαό. Ο «λαός» βέβαια συχνά δεν είχε καμιά όρεξη να πολεμήσει για κάποιον βασιλιά και η μαζική λιποταξία και ανυποταξία πήγαινε πακέτο με την οργάνωση του κάθε στρατού. Κι αυτό γιατί στην πραγματικότητα δεν γίνεται κάποια κλήρωση από ένα τυχαίο δείγμα του πληθυσμού για τον στρατό, αλλά καλούνται στα όπλα εργάτες κι αγρότες! Μια ιστορία:

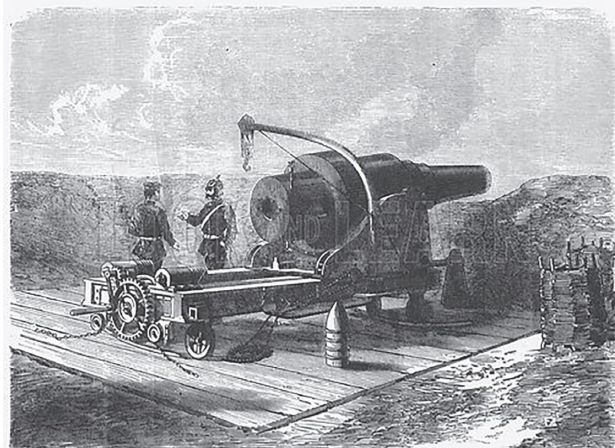
Μπορεί εμείς να ξέρουμε το 1870-1871 ως τα χρόνια που συνέβη η Παρισινή Κομμούνια, αλλά στην πραγματικότητα τα γεγονότα της Κομμούνιας ήταν στενά συνδεδεμένα με την κήρυξη του πολέμου μεταξύ Γαλλίας και Πρωσίας (της τότε Γερμανίας δηλαδή) και την για πρώτη φορά υποχρεωτική στράτευση των Γάλλων. Το γαλλικό κράτος επειδή με βάση τους υπολογισμούς του επί χάρτου έπρεπε να παρατάξει τουλάχιστον ένα εκατομμύριο στρατιώτες για να κερδίσει τον δυνατό πρωσικό στρατό, και διέθετε μόνο 400.000 στο γαλλικό έδαφος (οι υπόλοιποι βρισκόταν στις αποικίες), αποφάσισε να εφαρμόσει την πλατιά υποχρεωτική στράτευση. Αλλά βλέπετε, τα πράγματα δεν πήγαν πολύ καλά για τη Γαλλία. Σε δύο εξαιρετικά αιματηρές μάχες στο Σεντόν και στο Μετς οι Γάλλοι κατατροπώθηκαν με 140.000 νεκρούς, 140.000 τραυματίες, περίπου 500.000 αιχμαλώτους και σχεδόν όλους τους υπόλοιπους σε καθεστώς λιποταξίας και άτακτης, μαζικής φυγής. Μετά απ' αυτό το στραπάτσο, τα τελευταία 30 χρόνια του 19ου αιώνα για τη Γαλλία ήταν χρόνια εθνικής ματαιώσης και βαθύ αναστοχασμού.

Μη φανταστείτε τίποτα διανοούμενους κλεισμένους στα σπίτια τους. Στην πραγματικότητα είναι τα χρόνια που αναπτύσσεται η περιβόητη ιδέα των «επικίνδυνων τάξεων» της γαλλικής κοινωνίας και η λυσσαλέα εξαπόλυση επίθεσης σε κάθε κοινωνική ομάδα του ταξικού πάτου της Γαλλίας με όπλα την επιστήμη και τη δημοσιογραφία. Είναι επίσης η εποχή της αναδιοργάνωσης του γαλλικού στρατού, της συγκρότησης της μυστικής αστυνομίας του Φουσε, της οργάνωσης του εθνικισμού και της επιπόνησης του αντισημιτισμού. Ο δηλητηριώδης γαλλικός αντισημιτισμός της υπόθεσης Ντρέϊφους είναι άρρηκτα συνδεδεμένος με τον γαλλο-γερμανικό πόλεμο. Ο εβραϊός αξιωματικός Άλφρεντ Ντρέϊφους κατηγορήθηκε ότι αποκάλυψε στη γερμανική πρεσβεία τα σχέδια του καινούργιου κανονίου της Γαλλίας που υποτίθεται ξεπερνούσε σε βεληνεκές – δηλαδή σε απόσταση βολής – το αντίστοιχο γερμανικό κανόνι της Κρουπ (που στην Ελλάδα τα λέγανε «κρούπια»), στα οποία είχε αποδοθεί η ήττα του γαλλικού στρατού στο πεδίο μάχης το 1870-1871. Το πιάσατε δηλαδή: οι γάλλοι έχασαν τον πόλεμο με τους γερμανούς και ενώ έφταιγε η μη-ευθυγράμμιση των κατώτερων τάξεων στον εθνικό σκοπό, εκείνοι διέδιδαν προς τα έξω ότι έφταιγε ένα ελαττωματικό κανόνι και οι εβραίοι.

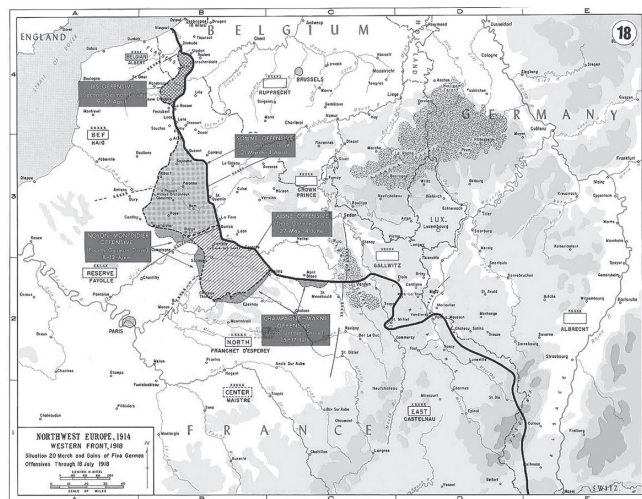
Το καινούργιο γαλλικό κανόνι δεν δοκιμάστηκε άμεσα αλλά η πολιτική χρήση του αντισημιτισμού ήταν καλή για να σκίσει όλη την πολιτική σκηνή της Γαλλίας από το 1895 έως το 1940 ανάμεσα σε ντρεϊφουσικούς και αντι-ντρεϊφουσικούς. Το σημαντικότερο όμως συμπέρασμα που έβγαλαν οι γάλλοι καρναβάνδες απ' το 1871 και μετά ήταν ότι όλο και λιγότερο θα έπρεπε να στηρίζονται σε επιρρεπείς στη λιποταξία κληρωτούς στρατιώτες. Μέχρι το 1914 που ξέσπασε ο Α' Παγκόσμιος Πόλεμος, οι Γάλλοι φρόντισαν μετά από μισό αιώνα πειθάρκησης των «επικίνδυνων τάξεων» να επενδύσουν στην εσωτερική πειθάρκηση για να παρουσιάσουν αυτή τη φορά αξιόμαχο στρατό. Στην περιβόητη μάχη των χαρακωμάτων του Δυτικού Μετώπου που κράτησε τέσσερα ολόκληρα χρόνια στον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο οι γαλλικές και οι γερμανικές δυνάμεις κάθονταν και σκοτώνονταν, με τους νεκρούς να ξεπερνούν τα τρία εκατομμύρια σε ένα και μόνο πολεμικό μέτωπο! (βλ. χάρτη). Τόσο οι αγγλο-γάλλοι όσο και οι γερμανοί, ανήσυχτοι για τους κληρωτούς τους πάντως, δεν επέτρεπαν στους στρατιώτες τους να ξεμυτίσουν απ' τα χαρακώματα. Τους αφήνανε λοιπόν εκεί να πεθαίνουν σωρηδόν από τα χημικά αέρια και τις βόμβες.

Σε σχέση με το 1870 τα πράγματα είχαν πάει καλύτερα για τους Γάλλους, αλλά και πάλι τα φέρετρα ήταν μπόλικα, με εσωτερικές κοινωνικές αναταραχές να προκύπτουν αργότερα μέσα στη χώρα. Τα σύγχρονα κράτη προσπαθούσαν να βρουν νέους τρόπους να αποκτήσουν απόσταση μεταξύ των δικών τους και των αντιπάλων τους στο πεδίο της μάχης. Επίσης, αυτή τη φορά, η εμπλοκή του έθνους ήταν πιο μαζική και στα μετόπισθεν. Οι συνταξιούχοι αστυνομικοί της Αγγλίας βγήκαν να οργώσουν χωράφια, καθώς τα παιδιά των αγροτών έλειπαν στο μέτωπο. Οι γυναίκες στην Ελλάδα άρχισαν να μπαίνουν ως νοσοκόμες στα κινητά νοσοκομεία στρατιωτών και στο πλέξιμο κάλτσας και φανέλας στρατιωτών – μια διαδικασία που βέβαια θα γινόταν μαζικά στον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Ο Τύπος ανέλαβε θεαματικές ανταποκρίσεις απ' τα πεδία των μαχών δίνοντας βάρος όχι σε ατομικούς ήρωες αλλά στις επιτυχίες του στρατού-έθνους. Όλο το έθνος έμοιαζε με ένα πολεμικό φορνητικό εργοστάσιο.

Και μετά τον πόλεμο, που οι δρόμοι είχαν γεμίσει με ανάπηρους στρατιώτες που ζητιάνευαν για να φάνε, πάμε πάλι απ' την αρχή. Τόσο στην Ελλάδα όσο και αλλού, όλη η προεργασία εσωτερικής πειθάρκησης άρχισε να τσακίζει σοβαρά τόσο στο μέτωπο, κατά τη διάρκεια του πολέμου, όσο και αργότερα στον μεσοπόλεμο. Εν καιρώ πολέμου δεν έλλειψαν οι εκτελέσεις λιποτακτών στρατιωτών που πήγαν με τους Τούρκους, οι εξορίες και οι φυλακίσεις ανυπότακτων, οι ειδι-

Το κανόνι της Κρουπς το 1870. Πέρα απ' το ότι είναι γνωστή για τις καφετιέρες που βγάξει, η εταιρεία Κρουπ είναι 400 χρόνων και έχει εξοπλίσει το γερμανικό κράτος σε τρεις πολέμους. Στον Β' Π.Π. χρησιμοποίησε σκλάβους-εργάτες τους οποίους σκότωνε στη δουλειά και ο Χίτλερ είχε πει σε έναν λόγο του γι' αυτήν: "Το γερμανικό αγόρι του μέλλοντος πρέπει να είναι λεπτό κι αδύνατο, γρήγορο σαν σκύλος Greyhound, σκληρό σαν δέρμα κι άκαμπτο σαν ασάλι της Κρουπ".

Ίδου το δυτικό μέτωπο του Α' Π.Π., πάνω σ' αυτή τη μαύρη γραμμή που φαίνεται στον χάρτη. Εκεί στάλθηκαν να πεθάνουν περίπου 3,5 εκατομμύρια ευρωπαίοι (απ' τους συνολικά 10 εκατομμύρια νεκρούς στρατιώτες του πολέμου) μέσα σε τέσσερα χρόνια.

κές εντολές να μη δίνονται όπλα σε αμφιβόλου εθνικής συνείδησης ομάδες στρατιωτών στο μέτωπο της Μικρασίας. Μετά τον πόλεμο, οι ενώσεις εφέδρων και Παλαιών Πολεμιστών, στην επαρχία αλλά και στην Αθήνα, ήταν στέκια κομμουνιστών με ανατρεπτικές ιδέες όχι μόνο εναντίον του πολέμου αλλά και του ίδιου του κράτους. Ήταν στον μεσοπόλεμο που οι προφυλάξεις για το τι συμβαίνει μέσα σε έναν πόλεμο συστηματοποιήθηκαν σε πρώτη φάση και έκτοτε εξελίχθηκαν ασταμάτητα:

α) οι νεκροί φαντάροι έπρεπε να είναι λιγότεροι για να αποφευχθούν οι εσωτερικές αναταραχές, ειδικά σε περίπτωση ήττας. Αντιθέτως, όλο το έθνος έπρεπε να πολεμάει με τον τρόπο του και κυρίως να πειθαρχεί, με άμεσο ή έμμεσο τρόπο να συμμετέχει στον πόλεμο.

β) η απόσταση μεταξύ θυτών και θυμάτων έπρεπε να μεγαλώσει με κάθε βοήθεια της τεχνολογίας, οι ήρωες εκ των πραγμάτων να μην προκύπτουν καθώς μεταξύ τους πολεμάνε ή απλώς σκοτώνουν κάποιους χειριστές μηχανών, όλο και πιο μακριά απ' το σημείο του θανάτου, [1]

γ) νέες αφηγήσεις, εθνικής συνείδησης, έπρεπε να βρεθούν προκειμένου να πείσουν ότι υπάρχει και κάποιος είδους «καλό κράτος». [2]

Οι «άμαχοι» και η προστασία τους

Λόγω του διαδεδομένου αντισημιτισμού, μεταπολεμικά κυκλοφόρησε ευρέως η αντίληψη ότι οι Εβραίοι πήγαν στα κρεματόρια σαν πρόβατα στη σφαγή, δηλαδή ότι δεν αντιστάθηκαν, προφανώς λόγω δειλίας, και με αυτή την έννοια τα θύματα θεωρούνταν συνυπεύθυνα στη δολοφονία τους. Για την αποδόμηση του «στερεοτύπου» αυτού, οι ελληνικές εβραϊκές κοινότητες συχνά προσκομίζουν το παράδειγμα του πρώτου αξιωματικού που πέθανε στο αλβανικό μέτωπο το 1940 που δεν ήταν άλλος απ' τον εβραίο αξιωματικό απ' τη Χαλκίδα, Μορδεχάι Φριζή.

Μέσα στον πατριωτικό ενθουσιασμό και την περηφάνια βέβαια για τη θυσία του αξιωματικού Φριζή, ένα προφανές ερώτημα επιμελώς αποκρύπτεται. Πώς και ο ένας εβραίος αξιωματικός της Ελλάδας να είναι ο πρώτος που πέθανε στο μέτωπο, ενώ υπήρχαν κι άλλοι εκατοντάδες χριστιανοί αξιωματικοί; Επειδή τώρα εμείς είμαστε καχύποπτοι και σκατόψυχοι, υπονοούμε ευθαρσώς ότι ο Φριζής στάλθηκε εκεί να πεθάνει ακριβώς γιατί ήταν εβραίος. Εξάλλου, στο αλβανικό μέτωπο πολέμησαν κυρίως συντάγματα της Μακεδονίας, στελεχωμένα από πρόσφυγες, και το 50ό Σύνταγμα Θεσσαλονίκης, που ήταν το βασικό, και αποτελούταν σε μεγάλο ποσοστό από εβραίους.

Πολύ πιο γνωστή απ' την περίπτωση του Φριζή είναι η περίπτωση «εποποία της Αντίστασης» στον Β' Π.Π. Το ότι γνωρίζουμε μπόλικους αντιστασιακούς ή έστω τα ονόματα των οργανώσεών τους, σε αντίθεση με τους στρατιωτικούς ήρωες, είναι ενδεικτικό για κάτι άλλο που συνέβη βασικά στον Β' Π.Π. Σ' αυτό τον πόλεμο, τα αμυνόμενα κράτη επιθυμούσαν μεν μόνο λουτρό αίματος στο πεδίο της μάχης, αλλά το πεδίο μάχης μετακόμιζε όλο και περισσότερο μέσα στις πόλεις και τα χωριά, εκεί μέσα που κάθονταν οι άμαχοι, δηλαδή όχι στα σύνορα αλλά σε όλη την επικράτεια του κράτους. Το πλεονέκτημα από μια τέτοια κίνηση είναι προφανές: ποιος άλλος λόγος θα ήταν ικανός να δυναμώσει την αντίσταση και να διευρύνει το πεδίο των μαχών αν όχι το να έρθει το πεδίο των μαχών στο σπίτι του καθενός και της καθεμιάς; Αυτός είναι και ο λόγος που ο Β' Παγκόσμιος Πόλεμος είχε περισσότερους αμάχους νεκρούς (49 εκατομμύρια), απ' ότι εμπόλεμους (24 εκατομμύρια). Η Ελλάδα, συγκεκριμένα, είχε κάτι παραπάνω από 30.000 νεκρούς εμπόλεμους σε δύο διαδοχικούς πολέμους με την Ιταλία και τη Γερμανία το 1940-

1941, ενώ στα επόμενα χρόνια και ειδικά το 1942-1943 είχε περίπου μισό εκατομμύριο νεκρούς απ' την πείνα και 172.000 νεκρούς από εκκαθαρίσεις (εκ των οποίων οι 60.000 ήταν εβραίοι). Απ' την άλλη, για τα επιτιθέμενα κράτη ισχύει ο αντίθετος κανόνας. Η κοινωνία τους δεν πρέπει να συμμετέχει στον πόλεμο. Ο καταμερισμός εργασίας σ' αυτά χρησιμεύει όταν βοηθάνε τον στρατό με πλάγιους τρόπους: την παραγωγή, τη μη κατανάλωση εισαγόμενων εμπορευμάτων, ακόμα και τη σιωπή. Όταν οι γερμανοί βομβάρδιζαν τη Σερβία μέσω NATO το 1999, να τι γραφόταν στη γερμανική εφημερίδα, *Frankfurter Rundschau*, (18.6.1999):

«Στόχος του επαγγελματισμού (της στρατιωτικής μηχανής) είναι ο πλήρης διαχωρισμός από την πραγματικότητα της καθημερινότητας του πληθυσμού των επιτιθέμενων κρατών. [...] Η απάθεια και η σιωπή του πληθυσμού δεν είναι λοιπόν το αποτέλεσμα της “απόκρυψης” (και ούτε της συμφωνίας), αλλά του καταμερισμού της εργασίας, της ειδικεύσης, του επαγγελματισμού. [...] Δεν υπάρχουν πλέον γιορτές νίκης στα σχολεία και δεν εκφωνούνται πατριωτικοί λόγοι στα εργοστάσια. Τέτοιου τύπου σχέσεις με τον πόλεμο τις αφήνουμε για τους υπανάπτυκτους “σέρβους”. Εμείς, στην κυριολεξία, δεν έχουμε καμιά σχέση με αυτόν τον πόλεμο, γιατί τα καταφέρνει και χωρίς εμάς: δεν μας χρειάζεται, “γίνεται μόνος του”». [3]

Επιστρέφοντας πάλι στον Β' Π.Π., το 1942-1943 ήταν τόσο τα χρόνια της ανάπτυξης της ένοπλης αντίστασης σε κάθε χώρα του Β' Παγκοσμίου Πολέμου όσο και της οργάνωσης του μαζικού θανάτου των αμάχων. Στον Β' Π.Π. οι βομβαρδισμοί από αέρος, για παράδειγμα, είχαν την τιμητική τους. Ολόκληρες πόλεις ισοπεδώθηκαν, εκατομμύρια πέθαναν κάτω απ' τα συντρίμια των κτιρίων ή προσπαθώντας να ξεφύγουν απ' τις μπόμπες. [4] Οι δυο διαδικασίες ήταν άμεσα συνδεδεμένες. Η «μεγάλη πείνα» στην Ελλάδα το χειμώνα του 1942 υπήρξε αποτέλεσμα της ελληνογερμανικής πολιτικής στη χώρα, αλλά επίσης και του αγγλικού αποκλεισμού των ελληνικών λιμανιών της Μεσογείου, προκειμένου ο πληθυσμός να στερηθεί, να φτάσει σε σημείο επιβίωσης και οι γερμανοί να πληρώσουν την οργή του. Τουλάχιστον αυτός ήταν ο ψυχρός υπολογισμός που έκαναν στο βρετανικό στρατηγείο.

Το ανώτατο σημείο οργάνωσης του σκοτωμού ήταν βέβαια η ανάπτυξη του «βιομηχανικού θανάτου» των Εβραίων, η τελειοποίηση μιας διαδικασίας οργάνωσης του θανάτου των αντιπάλων από απόσταση. Συγκεκριμένα για το παράδειγμα των εβραίων, αυτή την αλλαγή μπορούμε να την παρακολουθήσουμε μέσα απ' τη δράση των τεσσάρων γερμανικών ομάδων εκτελέσεων (Einsatzgruppen), όπως περιγράφεται από τον ιστορικό Christopher Browning:

«Στις 13 Ιουλίου του 1942 ένα κομβίο από φορτηγά που μεταφέρουν 450 άνδρες του εφεδρικού τάγματος 101 σταματάει πριν μπει στο πολωνικό χωριό του Józefów... Οι έφεδροι αστυνομικοί είναι μεσήλικες οικογενειάρχες από το Αμβούργο και θεωρούνται αρκετά μεγάλοι σε ηλικία για να καταταγούν στο γερμανικό στρατό. Στην Πολωνία έφτασαν μόλις τρεις εβδομάδες πριν. Ο διοικητής Wilhelm Trapp τους μάζεψε το χάραμα και με τρεμάμενη φωνή και δάκρυα στα μάτια τους εξήγησε τι θα κάνουν στην Πολωνία. Το έργο τους ήταν τρομακτικά δυσάρεστο αλλά οι εντολές έρχονταν από την κορυφή. Θα έπρεπε να θυμούνται, είπε ο Trapp στους άνδρες του –αν αυτό έκανε το έργο τους πιο εύκολο– ότι στη Γερμανία έφεπταν βόμβες στα κεφάλια γυναικών και παιδιών, ότι οι Εβραίοι ξεκίνησαν το μοϊκοτάζ κατά της Γερμανίας και ότι οι Εβραίοι του χωριού Józefów υποστήριζαν τους αντάρτες. Έπρεπε να περικυκλώσουν το χωριό, να πάρουν τους άνδρες Εβραίους για εργασία και τους υπόλοιπους, γυναίκες, παιδιά και

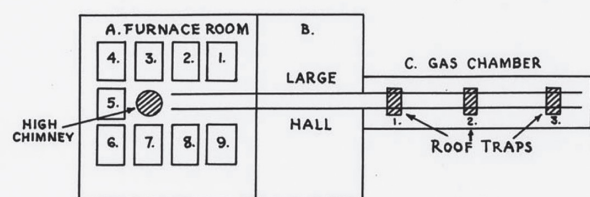
γέρους να τους εκτελέσουν. Είπε ακόμη ότι όποιος ένιωθε ότι δεν μπορούσε να το κάνει, να το δηλώσει. Πράγματι, ένας άνδρας βγήκε από τη γραμμή, αλλά ένας SS αξιωματικός τον κατσόδιασε. Ο διοικητής Trapp έβαλε τον SS στη θέση του και τότε άλλοι 10 με 12 άνδρες δήλωσαν ότι δεν μπορούν να το κάνουν και παρέδωσαν τα τουφέκια τους. Ο Trapp που τον είδαν όλοι οι άνδρες «να κλαίει σαν παιδάκι» δούλεψε με όλους τους υπόλοιπους, τους οποίους χώρισε σε τρεις ομάδες. Οι πρώτες δύο ομάδες θα συνόδευαν τους Εβραίους στο δάσος και θα τους εκτελούσαν έναν-έναν. Η τρίτη ομάδα θα πρόσχε να μην ξεφύγει κανείς. Όποιος προσπαθούσε να ξεφύγει ή όποιος δεν μπορούσε να περπατήσει, οι πολύ άρρωστοι και οι ανήμποροι να περπατήσουν καθώς και τα μωρά θα έπρεπε να πυροβοληθούν επί τόπου στο χωριό. Πριν αναχωρήσουν για το δάσος, οι άνδρες της πρώτης ομάδας έλαβαν κάποιες οδηγίες για το πώς να το κάνουν. Ο γιατρός του τάγματος σχεδίασε ένα ανθρώπινο σώμα στο χώμα και έδειξε στους άνδρες πώς να χρησιμοποιούν τη λόγχη τους για να σημαδεύουν με τα τουφέκια στο λαιμό των θυμάτων. Ακόμα λίγοι άνδρες δήλωσαν εκείνη την ώρα ότι θεωρούσαν το έργο τους αποκρουστικό. Απαλλάχθηκαν αμέσως.

Οι Εβραίοι οδηγούνταν με φορτηγά, ανά 35 άτομα, στο δάσος και από εκεί συνοδεύονταν στον τόπο εκτέλεσης από ισάριθμους άνδρες του τάγματος. Τους διέταζαν να ξαπλώσουν μπρούμυτα στη σειρά. Οι 35 Γερμανοί στέκονταν από πάνω τους όρθιοι, σε μηδενική σχεδόν απόσταση και στόχευαν. Με το που δόθηκε το σήμα, έπεσαν οι πρώτοι πυροβολισμοί. Ένας αξιωματικός ερχόταν πάνω από τον κάθε Εβραίο για να δώσει χαριστικές βολές γιατί άλλοι από ταραχή και άλλοι από πρόθεση αστοχούσαν. Είχε φτάσει μεσημέρι και την εμφάνισή του έκανε τον αλκοόλ για να «φρεσκάρει» τους εκτελεστές. Μια ομάδα ανδρών πλησίασε τον δεύτερο SS αξιωματικό της ομάδας και του είπε πως έχουν και οι ίδιοι παιδιά και οικογένειες και τον παρακάλεσαν να τους απαλλάξει. Ο αξιωματικός αρνήθηκε αλλά η ηγεσία του τάγματος εν τέλει τους απαλλάξε. Έτσι όμως το πράγμα πήγαινε πολύ αργά και ήταν φανερό ότι δεν θα τελειωναν μέχρι τη νύχτα. Κλήθηκε λοιπόν να συμμετάσχει και η άλλη ομάδα από το χωριό. Ο λοχίας τους, τους πρότεινε πάλι να φύγουν όσοι δεν μπορούσαν να το κάνουν. Από αυτή την ομάδα, δεν αποχώρησε κανείς. Σε αυτή την ομάδα επίσης δεν έγιναν «ταχύρρυθμα μαθήματα» για το πώς να πυροβολούν. Μη γνωρίζοντας ότι πρέπει να πυροβολούν στο λαιμό, στόχευαν όλοι στο κεφάλι. Τα κεφάλια των θυμάτων, έτσι, ανοίγανε και αίματα, μυαλά και μικρά κόκκαλα του κρανίου πετάγονταν πάνω στις στολές των αστυνομικών. Αν και πάλι εμφανίστηκε αλκοόλ, οι απαλλαγές των ανδρών αυτής της ομάδας ήταν πολύ περισσότερες από την προηγούμενη. Τα νεύρα τους είχαν παίζει. Κάποιοι απομονώνονταν στο δάσος και άλλοι έκλαιγαν ή έκαναν εμετούς. Κάποιοι από τους συντρόφους που είχαν μείνει στο πόστο των εκτελέσεων, έβριζαν τους υπόλοιπους που εγκατέλειπαν το πόστο. Παρόλα αυτά, οι περισσότεροι το έκαναν. Όταν νύχτωσε, το δάσος ήταν τόσο γεμάτο από πτώματα που δεν μπορούσαν να βρουν που να βάλουν τα παιδιά, τις γυναίκες και τους ηλικιωμένους να ξαπλώσουν. Στις 9 το βράδυ τελικά κατάφεραν να σκοτώσουν την τελευταία ομάδα από τους 1.500 Εβραίους του Józefów. Ένας αστυνομικός φώναξε ότι θα τρελαινόταν αν ξανάκανε αυτό το πράγμα. Αλλά στην πραγματικότητα αυτή ήταν μόνο η αρχή της εμπλοκής του εφεδρικού τάγματος 101 στην Τελική Λύση. Η δράση τους, όπως και άλλων ταγμάτων, θα συνεχίζονταν για μήνες.» [5]

Μέχρι το Σεπτέμβριο οι ρυθμοί παραγωγής νεκρών Εβραίων είχαν βελτιωθεί. Στο περιβόητο μακελειό του Babi Yar, κοντά στο Κίεβο, 30 με 35.000 Εβραίοι δολοφονήθηκαν με αυτό τον τρόπο μέσα σε δύο ημέρες. Συνοδεύοντας τη στρατιωτική εισβολή στη Σοβιετική Ένωση, τα 4 Einsatzgruppen έκαναν αυτή την ίδια δουλειά στα μετόπισθεν στην Πολωνία, την Ουκρανία, τη Λιθουανία, τη Λετονία και την

Ενδεικτική φωτογραφία που τράβηξε το EinsatzGruppe D από την εκκαθάριση της Ουκρανίας. Ένας εβραίος στέκεται στην άκρη του σκαμένου λάκκου που είναι γεμάτος πτώματα. Η φωτογραφία βρέθηκε μετά τον πόλεμο. Στο πίσω μέρος της, είχαν γράψει "ο τελευταίος Εβραίος του χωριού Βίνιτσα". Η διαδικασία που επαναλήφθηκε επί ενάμιση εκατομμύριο έμεινε στην ιστορία ως "Ολοκαύτωμα με σφαίρες" (Holocaust by Bullets).

ROUGH GROUND PLAN OF
CREMATORIA: TYPES I & II IN BIRKENAU

Σχέδιο του 1944 που απεικονίζει τη λειτουργία ενός κρεματορίου με τον θάλαμο αερίων. Πάνω στον θάλαμο, στα δεξιά του σχεδίου, από τρία ανοίγματα απ' την οροφή ένας SS έριχνε το δηλητήριο Zyklon B προκαλώντας τον θάνατο όλων μέσα στο δωμάτιο σε 10-15 λεπτά. Έτσι εξσφαλιζόταν η ελάχιστη επαφή του θύτη με τα θύματα, η μη σπατάλη σφαιρών στο ανατολικό μέτωπο, η εξόντωση των Εβραίων σε καθεστώς σιωπής.

Εσθονία (η οποία πρώτη κηρύχθηκε Judenrein, με δέκα μόλις επιζώντες εβραίους σε όλη τη χώρα) έχοντας ως βοηθούς τους κάποιες ντόπιες εθνικοσοσιαλιστικές ομάδες από τις παραπάνω χώρες. Των εκτελέσεων συνήθως προηγούνταν πογκρόμ από τους ντόπιους. Υπολογίζεται ότι με το τέλος του 1942, οι μονάδες αυτές είχαν δολοφονήσει με αυτό τον τρόπο πάνω από 1,5 εκατομμύριο Εβραίους, έναν αριθμό πολύ μικρό όμως σε σχέση με τον επιδιωκόμενο.

Στην πραγματικότητα, οι δυσκολίες που συνάντησε το έργο των τεσσάρων ομάδων εκτελέσεων γέννησε μια άλλη ιδέα: τον θάλαμο αερίων, ή, όπως εφαρμόστηκε για κάποιους μήνες, το καμiónι αερίων. Την τελειοποίηση του καταμερισμού εργασίας κατέδειξε κάποτε ο Βόλφγκανγκ Πορτ με τον στίχο: «Στον πρώτο όροφο κάποιος παίζει βιολί, στο υπόγειο κάποιος ανοίγει το γκάζι».

Εντωμεταξύ απ' τον Β' Π.Π. και έπειτα η τεχνική διεξαγωγή πολέμων και η ρητορική περί πολέμων, αλλά και περι άμαχων άλλαξε ακόμα περισσότερο προς τις κατευθύνσεις που δείξαμε παραπάνω. Η μυστικοποιητική λέξη «άμαχοι» σε καιρούς πολέμου είναι το ανάλογο μιας αταξικής κοινωνίας που δέχεται αδιαφοροποίηση τις συνέπειες του αγώνα επιβίωσης, της πείνας, του βομβαρδισμού, της εξόντωσης. Η διάκριση μάχιμων και άμαχων, όταν αφορά τον εθνικό κορμό, είναι ένα κόλπο που έχει χρησιμοποιήσει και το τελευταίο αντάρτικο στον πλανήτη για το πώς να σερβίρει στα ΜΜΕ τις θηριωδίες του αντιπάλου στρατού. Ο σεβασμός των άμαχων στον πόλεμο, όταν αφορά την εργατική τάξη, μας θυμίζει το ανέκδοτο της ανησυχίας των κρατών για την υγεία του πληθυσμού τους. Όπως φαίνεται και σήμερα στο ουκρανικό πεδίο μάχης, οι «άμαχοι» νεκροί άλλοτε αποκρύπτονται και άλλοτε «φουσκώνονται» στη ζυγαριά του δίκιου που επικαλείται η κάθε πλευρά. [6]

Η διαφορά είναι ότι αν στο Μετς και στο Σεντάν ή στον Α' Π.Π. οι μάχες διεξάχθηκαν κυρίως σε συνωρισμένες και τα παραδοσιακά πεδία μαχών, στον Β' Π.Π. ο πόλεμος ήρθε στο σπίτι και ενέπλεξε ακόμη μεγαλύτερο κομμάτι του πληθυσμού. Έδωσε στους μεν και στους δε λόγους για να πεθάνουν, λόγους για να σκοτωθούν. [7] Με αυτή την έννοια, τόσο στο Μετς και στο Σεντάν όσο και στους δύο παγκοσμίους πολέμους που ακολούθησαν μπορούμε να δούμε τα κράτη να προσπαθούν να ομογενοποιήσουν σε επίπεδο αφήγησης, δηλαδή ιδεολογικής ευθυγράμμισης, όλα τα κομμάτια του πληθυσμού, ιδιαίτερα τα κατώτερα ταξικά και συνεπώς τα πιο δύσπιστα, να θυσιαστούν «για την πατρίδα». Αυτή η διαδικασία δεν περιλαμβάνει βέβαια μόνο «πειθώ».

Και είναι κρίσιμη. Ο τρόπος που μας μιλάνε για τους άμαχους είναι ενδεικτικός ότι αποτελούμε απλά αριθμούς πάνω σε μια ζυγαριά. Η όλη συζήτηση για τον πόλεμο ως τεχνική αντιπαράθεση σε σκακιέρα («πώς θα αντιμετωπίσουν τα ελληνικά drones τα τουρκικά bayraktar;» και άλλες συναφείς ερωτήσεις των ιστοσελίδων και των αναλυτών των μυστικών υπηρεσιών), αποπροσανατολίζει τη βασική ερώτηση: ποιος θα πάει να πολεμήσει πεισμένος ότι αξίζει να θυσιάσει το τομάρι του;

Τα παραπάνω καλό είναι να τα έχουμε στο κεφάλι μας, σε τέτοιες εποχές που μπαίνουμε. Εναντίον μας δεν θα χρησιμοποιηθεί μόνο το αυστηρό ύφος του Νίκου Ευαγγελάτου που αγανακτεί ενάντια στο «νέο παράληρημα» του τούρκου πρωθυπουργού. Εναντίον μας χρησιμοποιούνται ήδη απέραντος τρόμος, εκβιασμοί κάθε είδους (λεκτικοί, ψυχολογικοί, καθημερινοί) και βέβαια κανονικότητα βία. Εναντίον μας χρησιμοποιείται η λέξη «κουπόνια» και το βαρύ της ιστορικό φορτίο, χρησιμοποιούνται δεξιά κι αριστερά κόλπα προκειμένου να ακολουθήσουμε τον τάδε ή τον δείνα γένη. Περισσότεροι αντιεξουσιαστές από ποτέ δηλώνουν πειθίνα ότι «σαν θα τους καλέσει η πατρίδα να παν να πολεμήσουν τον οχτρό», η ευ-

χαρίστηση θα είναι όλη δική τους, ενώ η εξόντωση και η απέλωση των μειονοτήτων της δεκαετίας του 1940 πλέον κάνουν τον ελλαδικό πληθυσμό να μοιάζει όλο και πιο ομοιογενής. Θα ήμασταν παραδομένοι στην παντοδυναμία του κράτους αν δεν μπορούσαμε να διαβάσουμε όλες τις πολιτικές που εξαπολύονται εδώ και χρόνια στην Ελλάδα, π.χ. γύρω από την απείθαρχη νεολαία, σαν έναν αυθεντικό προβληματισμό του ελληνικού κράτους για το τι έμπυχο υλικό έχει και πώς θα χρησιμοποιήσει σε έναν πόλεμο του μέλλοντος. Η «νεολαία» δεν είναι ο μόνος προβληματισμός. Κάθε πόλεμος – και κάθε οικονομία πολέμου – ταράζει τις παλιές ισορροπίες, αυτές που έφτιαξαν κάποτε τον παλιό εθνικό κορμό και το περιβόητο «κλίμα εθνικής συναίνεσης», απειλώντας να φτιαχτεί κι ένας νέος εσωτερικός εχθρός.

Υποσημειώσεις

[1] Για ένα από τα πιο πρόσφατα τεχνικά επιτεύγματα αυτής της λογικής βλέπε και το κείμενο «Η διαλεκτική του διαφωτισμού στην GBU-43», 151 τχ 12 (Οκτώβριος 2017), το οποίο υπάρχει και στην ιστοσελίδα του antifa negative.

[2] Για παράδειγμα, μετά τον Α' Π.Π. όλα τα κράτη κοινωνικοποίησαν και συγκεντροποίησαν τις υπηρεσίες υγείας τους, φτιάχνοντας υπουργεία Υγείας. Βλ. *Η Υγεία και η Πρόοδος ενός Άρρωστου Κόσμου*, antifa negative, Δεκέμβριος 2020. Βλ. επίσης το κείμενο «Πολεμικές αφηγήσεις και πολεμικές οικονομίες του 20ου αιώνα», antifa τχ 80 (Μάιος 2022).

[3] Παρατίθεται στο περιοδικό *Ανάρες* #8, Φεβρουάριος 2004.

[4] Traverso Enzo, *Διά Πυρός και Σιδήρου. Περί του Ευρωπαϊκού Εμφυλίου Πολέμου 1914-1945*, Εκδόσεις του Εικοστού Πρώτου Αιώνα, 2013, σελ. 129, 153-162.

[5] Christopher Browning, “German Memory, Judicial Interrogation, and Historical Reconstruction: Writing Perpetrator History from Postwar Testimony”, στο S. Friedlander (επιμ.), *Probing the Limits of Representation*, σελ. 22-25.

[6] Ενδεικτική η απομάκρυνση της εκπροσώπου ανθρωπίνων δικαιωμάτων της Ουκρανίας μετά τις ψευδείς αναφορές της περί μαζικών βιασμών εκ μέρους των Ρώσων στρατιωτών. Βλ. και Ukraine Official Fired Over Handling of Russian Sexual Assault Claims, *Newsweek*, 31.5.2022.

[7] «Πολεμικές αφηγήσεις και πολεμικές οικονομίες του 20ου αιώνα», ό.π., antifa τχ 80 (5.2022).